

Ministerie van Asiel en Migratie
Minister M.H.M. Faber
Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag

m.h.m.faber@minjenv.nl

Datum
13 mei 2025
Kenmerk
TIS/U202500248
Bijlage(n)
-

Consultatiereactie contourennota intrekking Spreidingswet

Geachte mevrouw Faber,

Met deze brief sturen wij u een reactie op de *contourennota intrekking Spreidingswet*. De VNG is tegen intrekking van de Spreidingswet. De kern van onze reactie is als volgt:

1. Spreidingswet werkt én is nodig; intrekking is niet doeltreffend
 - Het intrekken van de Spreidingswet ondermijnt het doel om voldoende plekken te realiseren
 - Te verwachten schaarste leidt tot juist hogere kosten
 - Consolidatie opbrengst eerste cyclus heeft – als dit al lukt – slechts kortdurend effect
2. Vrijblijvendheid zet lokale bestuurders en onderlinge solidariteit verder onder druk
 - Een kwestie van goed bestuur: wentel verantwoordelijkheid niet af op gemeenten
 - Vrijblijvende opgaven zetten onderlinge solidariteit onder druk
 - Provinciale Regietafels verliezen slagkracht
3. Niet nu, niet zo: volgordelijkheid en samenhang in beleid ontbreekt
 - Intrekking voordat opvangbehoefte daadwerkelijk is teruggedrongen, is onverantwoord
 - Chaos ligt op de loer en een slechter vertrekpunt voor participatie, inburgering en integratie
 - Spreidingsmechanisme is altijd zinvol, ook bij lage instroom
4. Goede afspraken over afwikkeling zijn essentieel
 - Geef tijdig duidelijkheid over het beoogde moment van intrekking
 - Deugdelijke afspraken over financiering zijn noodzakelijk
 - Voer de invoeringstoets en evaluatie uit

Hieronder vindt u een nadere onderbouwing van ons standpunt.¹ Naast onze reactie op de nu voorliggende contourennota willen wij er bij het kabinet op aandringen alle regelgeving en beleid rond de keten van opvang, huisvesting, inburgering en integratie in samenhang te bezien en in samenhang voor uitvoeringstoetsen en bespreking in het Parlement aan te bieden. Zie hierover ook onze brief aan de Minister-President, waarin wij vragen om coördinatie, samenhang en samenwerking². We zien nu dat deze samenhang ontbreekt door de versnipperde sturing en het verschil in timing en visie. Een goede integrale toets op de werking van het hele stelsel is daardoor onmogelijk.

1. Spreidingswet werkt én is nodig; intrekking is niet doeltreffend

Het intrekken van de Spreidingswet ondermijnt het doel om voldoende plekken te realiseren

De contourennota opent met een helder uitgangspunt: in afwachting van de beslissing op de aanvraag moet elke asielzoeker opvang worden geboden. Het kabinet stelt dat het geheel van maatregelen en het wetsvoorstel tot intrekking van de Spreidingswet tot doel hebben om te komen tot voldoende opvangplekken – zonder dat er voor provincies en gemeenten een wettelijke taak is.

In het verleden hebben we gezien dat het organiseren van asielopvang op basis van vrijwilligheid juist *niet* tot voldoende plekken leidt. Dit werd op de meest schrijnende wijze zichtbaar in Ter Apel in de zomer van 2022 – een situatie waar we nooit meer in willen belanden.

Gemeenten beamen dat de wet werkt: ruim 93% van de bevroagde gemeenten stelt dat de Spreidingswet geholpen heeft bij het beschikbaar stellen van opvangplekken. Dankzij het wettelijk kader maakten discussies over de vraag óf er opvang moest komen, plaats voor gesprekken over de vraag hóe het zou kunnen. De Spreidingswet heeft de dialoog met gemeenteraden en inwoners makkelijker gemaakt³. Het juridisch instrumentarium trok ook gemeenten die weinig of niets aan asielopvang deden over de streep. Ook zij willen zich graag houden aan de wet en zelf de teugels in handen houden - zelfs nu de minister in het midden laat of en hoe zij het interbestuurlijk toezicht gaat toepassen.

In de contourennota wordt gesteld dat Nederland al geruime tijd kampt met een tekort aan reguliere opvangplekken. In onze ogen is dit juist een argument vóór behoud van de Spreidingswet; intrekking van de wet zal op geen enkele manier bijdragen aan het terugdringen van de tekorten en het voorkomen van onnodig hoge kosten. Als het kabinet er werkelijk voor wil zorgen dat er voldoende plekken worden gerealiseerd, is de meest rationele keuze om vast te houden aan de wet.

Te verwachten schaarste leidt juist tot hogere kosten

Het kabinet stelt in de contourennota dat dure noodopvang zo snel mogelijk moet worden afgebouwd. De VNG is het daar volkomen mee eens: (crisis)noodopvang leidt tot hoge kosten,

¹ Deze consultatiereactie is tot stand gekomen op basis van een ambtelijke consultatie onder 60 gemeenten (van klein tot groot, verspreid over het land) en gesprekken met de Tijdelijke Commissie Asiel & Migratie. Onze standpunten zijn daarnaast in lijn met resoluties die op de ALV van de VNG met meer dan 95% van de stemmen zijn aangenomen, waarin gemeenten steun voor de Spreidingswet uitspreken.

² Zie: [VNG brief 'Coördinatie, samenhang en samenwerking in het beleid'](#), d.d. 4 maart 2025.

³ 89% van de bevroagde gemeenten is het eens tot zeer eens met de stelling dat de Spreidingswet het gesprek tussen college en raad makkelijker had gemaakt. 81% van de gemeenten is het eens tot zeer eens met de stelling dat de Spreidingswet het gesprek met inwoners makkelijker had gemaakt.

zorgt voor politiek-bestuurlijke en maatschappelijke onrust en is bovendien slecht voor het welzijn van asielzoekers en statushouders.

Momenteel is de reguliere opvangcapaciteit niet toereikend om de noodopvang te kunnen afbouwen: de helft van de personen met recht op COA-opvang verblijft in noodopvang of Tijdelijke Gemeentelijke Opvang⁴. Dergelijke locaties zijn volgens het COA 2 á 3 keer duurder dan reguliere opvang.

Wij zien de huidige druk op de asielopvang vooral als gevolg van het opvangbeleid van de afgelopen decennia. Voortdurende onderfinanciering en een gebrek aan instrumenten om (snel) op te schalen, hebben ertoe geleid dat de opvang in continue crisismodus verkeert. Bij intrekking van de Spreidingswet is het waarschijnlijker dat het aanbod van reguliere opvanglocaties afneemt dan dat het toeneemt. Daardoor blijft het COA – tot het aantal mensen met recht op opvang substantieel is gedaald – aangewezen op inzet van hotels, schepen en andere prijzige opties. De intrekking van de Spreidingswet werkt dus averechts ten aanzien van de ambitie om dure opvang zo snel mogelijk af te bouwen en te voorkomen.

Consolidatie opbrengst eerste cyclus heeft – als dit al lukt – slechts kortdurend effect

Het kabinet zet in op consolidatie van zoveel mogelijk plekken uit de eerste cyclus van de Spreidingswet. Snelle verwezenlijking van de aangedragen plekken vinden wij een goed streven. We constateren echter dat – mede door de grote onzekerheid over de financiering vanaf 2027 en het voortbestaan van de Spreidingswet – veel bestuursovereenkomsten tussen het COA en gemeenten voor een relatief korte periode zijn afgesloten.

Zo'n 45% van de door VNG bevroagde gemeenten geeft aan dat intrekking van de Spreidingswet de kans verkleint dat de gemeente de bestuursovereenkomst verlengt. Hierdoor ontstaat een reëel risico dat de gecreëerde opvangcapaciteit vrij snel na de eerste cyclus verdampst.

2. Lokale bestuurders en onderlinge solidariteit verder onder druk

Een kwestie van goed bestuur: wentel verantwoordelijkheid niet af op gemeenten

Zolang er asielzoekers naar Nederland komen, is de overheid verplicht opvang te organiseren. Wij zien dit als een maatschappelijke opgave die de verschillende overheidslagen in gezamenlijkheid moeten oppakken. Het rijk is immers verantwoordelijk voor het organiseren van voldoende asielopvangplekken, maar alle opvanglocaties moeten een plek krijgen in een gemeente. Vanwege draagvlak, participatie en integratie zijn we daarbij voorstander van de mogelijkheid tot kleinschalige opvang.

Met intrekking van de Spreidingswet onttrekt het kabinet zich aan haar verantwoordelijkheid: het rijk zadelt de medeoverheden op met de taak om in onderling overleg voldoende plekken te organiseren, zonder dwingend instrumentarium en zonder de noodzaak van asielopvang überhaupt te onderschrijven met wetgeving. Dit plaatst lokale bestuurders in een benarde positie. Zij worden nu al geconfronteerd met felle weerstand vanuit een deel van de bevolking, helaas niet zelden uitmondend in agressie, bedreigingen en verstoringen van de openbare orde. De (voorgenomen) intrekking van de Spreidingswet – terwijl de internationaalrechtelijke verplichting om opvang te

⁴ [Cijfers COA](#), peildatum 28 april 2025.

bieden aan eenieder die asiel aanvraagt blijft bestaan – helpt burgemeesters, wethouders en raadsleden allerminst.

Wij zijn er stellig van overtuigd dat het rijk haar verantwoordelijkheid niet mag ontlopen en handhavend moet optreden als er een tekort aan opvangplekken dreigt – een kwestie van goed bestuur.

Vrijblijvende opgaven zetten onderlinge solidariteit onder druk

In de contourennota staat dat de capaciteitsraming (inclusief indicatieve provinciale en gemeentelijke opgave) behouden kunnen blijven, maar dat dit na intrekking van de Spreidingswet niet meer gepaard gaat met een besluit. Daardoor worden alle aantallen vrijblijvend.

Dit brengt ons terug naar de situatie zoals die voor inwerkingtreding van de Spreidingswet was: steeds dezelfde welwillende gemeenten steken hun nek uit, terwijl anderen niets bijdragen. Dit zet de onderlinge solidariteit tussen gemeenten onnodig onder druk. Naar verwachting zal een deel van de gemeenten – al dan niet onder druk van inwoners – minder geneigd zijn om plekken te leveren. Dit kan ook bij welwillende gemeenten leiden tot onzekerheid, demotivatatie en terughoudendheid.

Bijna 84% van de bevroagde gemeenten vindt dat de publicatie van indicatieve opgaven niet behulpzaam is wanneer er geen verplichting aan gekoppeld is. De overige gemeenten vinden “iets beter dan niets” om het gesprek aan te kunnen gaan, maar verwachten dat een richtlijn nauwelijks aanspoort tot actie.

De meeste gemeenten stellen dat juist het bindende karakter van de opgave helpt om elkaar in PRT-verband aan te spreken op ieders verantwoordelijkheid. Dat in de contourennota wordt gesuggereerd dat de 90.000 plekken ‘vrijwillig’ zijn aangeleverd, is in onze ogen dan ook een verkeerde voorstelling van zaken. Het is zeker waar dat een deel van de gemeenten intrinsiek gemotiveerd is om opvangplekken aan te bieden. Maar juist het verplichtende karakter van de wet heeft ertoe geleid dat ook anderen hun verantwoordelijkheid nemen.

Provinciale Regietafels verliezen slagkracht

In de contourennota staat dat de Landelijke en Provinciale Regietafels (LRT en PRT's) met aanvullende bestuurlijke afspraken ‘maximaal in positie’ kunnen worden gebracht voor het realiseren van voldoende opvangplekken. Deze stellingname gaat voorbij aan het feit dat de Spreidingswet juist voortkomt uit een roep om méér bindend instrumentarium, omdat de PRT's onvoldoende in staat waren om zaken in beweging te krijgen.

Ruim 88% van de bevroagde gemeenten geeft aan te verwachten dat de PRT na intrekking van de Spreidingswet minder slagvaardig wordt of (in enkele gevallen) zelfs geheel ophoudt te bestaan. De verwachting is dat gesprekken aan de PRT's (nog) minder effectief worden, wanneer het instrumentarium voor opvang en huisvesting verder wordt beperkt. Dat is betreurenswaardig, omdat de meeste gemeenten het wel zinvol vinden om de asielopgave, Oekraïne-opvang en huisvesting van statushouders in regionaal verband te bezien.

3. Niet nu, niet zo: volgordelijkheid en samenhang in beleid ontbreekt

Intrekking voordat opvangbehoefte daadwerkelijk duurzaam is teruggedrongen, is onverantwoord

In de contourennota wordt verwezen naar instroombeperkende en terugkeer-bevorderende maatregelen. Het kabinet 'zet erop in dat deze maatregelen er ook toe leiden dat er op den duur minder opvangplekken nodig zijn'.

Hierin klinkt een hoge mate van onzekerheid en wensdenken door. Het ministerie van Asiel en Migratie geeft tot op heden aan het effect van de asielmaatregelen niet te kunnen kwantificeren. Dit maakt de opvangbehoefte nog onvoorspelbaarder dan nu. Afgaand op de meest recente informatie van het ministerie van A&M, gaan wij ervan uit dat de capaciteitsbehoefte in ieder geval tot eind 2027 oploopt.⁵

Onze vrees is dat het kabinetsbeleid – en zeker de ongecoördineerde stapeling van maatregelen – leidt tot een hogere druk op de opvang. Zo wil het kabinet de taakstelling voor gemeenten afschaffen en het met voorrang huisvesten van statushouders verbieden. Zoals eerder aangegeven, achten wij het niet reëel dat veel statushouders zelf op korte termijn huisvesting kunnen vinden, waardoor zij langer zijn aangewezen op asielopvang.⁶ Onze verwachting is daarnaast dat de asielnoodmaatregelenwet en het tweestatusstelsel leiden tot langere asielprocedures, wat eveneens zal leiden tot langer verblijf in de opvang.⁷ Juist in deze onzekere situatie wil je als overheid méér kunnen sturen op de opvangcapaciteit en -verdeling, en niet minder.

De VNG acht het onverantwoord om vooruitlopend op de effecten van de voorgenomen maatregelen – die grotendeels nog door het parlement moeten worden aangenomen – aan te sturen op afbouw van het aantal opvangplekken. Wij bepleiten de Spreidingswet op zijn minst te behouden tot de opvangbehoefte stabiel onder controle is, er geschikt flankerend beleid is én er daadwerkelijk grip is op de instroom, doorstroom en uitstroom.

Chaos ligt op de loer en een slechter vertrekpunt voor participatie, inburgering en integratie

In de contourennota benoemt het kabinet het voornemen om te komen tot een samenhangend pakket, dat moet bijdragen aan een beheersbare opvangopgave. In onze ogen zou dit pakket gereed moeten zijn voordat (een besluit over) intrekking van de Spreidingswet aan de orde kan zijn. Afgaand op de huidige planning is dit niet het geval. De doelgroepflexibele regeling waarnaar in de contourennota wordt verwezen, moet bijvoorbeeld nog ontworpen worden. Het is daardoor op dit moment onmogelijk om goed te beoordelen of het samenhangend pakket op enige wijze bijdraagt aan het beperken van de risico's die ontstaan door intrekking van de Spreidingswet.

Als er vóór intrekking van de Spreidingswet geen uitvoerbaar, effectief en samenhangend flankerend beleid is om chaos in de keten van opvang tot en met huisvesting en integratie te voorkomen, ontstaat een onbeheersbare situatie die grote maatschappelijke consequenties heeft. Er is dan immers geen mechanisme meer om voldoende en gespreide opvang te bewerkstelligen.

⁵ Beantwoording Kamervragen Rajkowski:

<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/kamervragen/detail?id=2025Z00616&did=2025D08674>

⁶ Zie onze reactie op het wetsvoorstel verbod op voorrang: [Wetsvoorstel huisvesting statushouders onuitvoerbaar | VNG](#)

⁷ Zie VNG-reactie op asielnoodmaatregelenwet en tweestatusstelsel: [VNG brief](#)

Gemeenten vrezen meer maatschappelijke onrust, omdat er voortdurend een beroep gedaan moet worden op (crisis)noodopvang. Ook de verwachte gevolgen voor asielzoekers en statushouders zijn fors: langer verblijf in de asielopvang (die vaak overvol en van mindere kwaliteit zal zijn), vaker verhuizen, een turbulente start in Nederland en daarmee een slechter vertrekpunt voor participatie, inburgering en integratie. Een opvang die past in het lokale netwerk kan sneller betaald aan het werk gaan stimuleren, zoals we hebben ervaren in de Oekraïne-opvang. Een gemiste kans, gezien de ambitie van het kabinet om iedereen die in Nederland mag blijven maximaal te laten meedoen en bijdragen aan de maatschappij door betaald werk.

Spreidingsmechanisme is altijd zinvol, ook bij lage instroom

Hierboven bepleiten wij om de Spreidingswet in ieder geval niet nu in te trekken, en zeker niet zonder flankerend beleid. Aanvullend willen wij opmerken dat we behoud van de Spreidingswet altijd raadzaam achten. Cijfers van de laatste decennia tonen immers aan dat de asielinstroom fluctueert. Een robuust maar flexibel stelsel van opvang en huisvesting – zoals beschreven in de Uitvoeringsagenda Flexibilisering Asielketen – is dan ook essentieel.

Bijna 9 op de 10 bevroegde gemeenten vinden behoud van de Spreidingswet ook bij dalende instroom verstandig, omdat dit bijdraagt aan duidelijkheid, voorspelbaarheid en een evenredige verdeling.

4. Goede afspraken over vervolg en afwikkeling zijn essentieel

Geef tijdig duidelijkheid over het beoogde moment van intrekking

Gemeenten moeten erop aan kunnen dat de rijksoverheid gemaakte afspraken nakomt. Daarom ligt het in de rede dat de Spreidingswet in ieder geval niet wordt ingetrokken vóór het einde van de eerste cyclus. Uit de contourennota maken wij op dat dit ook de voorkeur van het kabinet heeft. Het heeft ons hoogst verbaasd dat de minister van Asiel en Migratie op X eigenstandig suggereert de wet nog in 2025 in te willen trekken. Wij ontvangen graag zo spoedig mogelijk een eenduidig standpunt van het kabinet over de beoogde planning. Wisselende en tegenstrijdige uitspraken vanuit het kabinet vergroten immers de onzekerheid en maatschappelijke onrust ten aanzien van het asieldorfier.

Gemeenten moeten tijdig weten of zij in hun politiek-bestuurlijke, ruimtelijke en personele planning rekening moeten houden met een nieuwe cyclus, die al op 1 februari 2026 van start zou gaan. Als dit inderdaad de beoogde datum voor intrekking is, is het zaak hierover zo snel mogelijk definitieve duidelijkheid te verschaffen. Tegelijkertijd benadrukken wij dat de snelheid in het (parlementaire) proces niet ten koste mag gaan van zorgvuldigheid.

Deugdelijke afspraken over financiering zijn noodzakelijk

Ook als de wettelijke verplichting om opvangplekken beschikbaar te stellen vervalt, blijft er een rol weggelegd voor gemeenten. Voor de kosten die hieruit voortvloeien (zoals het verkennen van locaties, de voorbereiding van PRT's en RRT's, vergunningentrajecten en juridische procedures) dient een passende bekostigingsregeling te worden opgesteld. Gemeenten dienen hier tijdig duidelijkheid over te krijgen.

Daarnaast is bij gemeenten de verwachting gewekt dat ze voor een deel van de aangedragen plekken een aanvullende vergoeding krijgen (de “bonus-SPUK”). Voor plekken die langjarig beschikbaar zijn gesteld, is de verwachting gewekt dat de vergoeding gedurende de hele looptijd van de bestuursovereenkomst kan worden aangevraagd; ook als die meerdere cycli overstijgt. We hechten eraan dat het kabinet deze gewekte verwachting gestand doet met een heldere regeling en daar spoedig duidelijkheid over geeft.

Voer de invoeringstoets en evaluatie uit

In de Spreidingswet is vastgelegd dat er 2 jaar na inwerkingtreding van de Spreidingswet een invoeringstoets plaatsvindt over de effecten van de wet in de praktijk. Na 4 jaar vindt een evaluatie plaats van de doeltreffendheid en effecten van de wet in de praktijk.

Wij hechten eraan dat de voorgenomen invoeringstoets wordt uitgevoerd. Hoewel wij positief zijn over de eerste effecten van de wet, zien wij ook ruimte voor verbetering. Zo denken wij dat het belangrijk is om de cycli beter op elkaar te laten aansluiten. Daarnaast constateren we dat sommige gemeenten verrast waren door de aantallen in het verdeelbesluit; ook dit kan in een volgende cyclus beter. Tot slot zien wij kansen voor het stimuleren van kleinschalige opvang en samenwerking. Wij kunnen ons vinden in het voorgestelde behoud van de mogelijkheid om onder gemeentelijke verantwoordelijkheid een asielopvangvoorziening te exploiteren. De kaders hiervoor dienen op korte termijn nader te worden uitgewerkt, waarbij voldoende financiële middelen en duidelijkheid daarover noodzakelijk is om ook opvang onder gemeente exploitatie georganiseerd te krijgen.

Conclusie: behoud de Spreidingswet

Wij zien de Spreidingswet als een essentieel instrument om te komen tot een duurzaam, flexibel en evenredig gespreid opvanglandschap. Wij voorzien dat intrekking van de Spreidingswet niet bijdraagt aan het op orde brengen van de asielketen; integendeel. De focus op vrijwilligheid – waarmee het rijk haar eindverantwoordelijkheid voor het organiseren van voldoende opvang tracht te ontlopen en lokale bestuurders in een onmogelijke positie plaatst – helpt gemeenten geenszins. De wet wordt niet ervaren als dwangwet, maar als steun in de rug. Bij afschaffing verwachten we dat de maatschappelijke onrust toeneemt, de onderlinge solidariteit verder onder druk komt te staan en de kosten stijgen.

De Spreidingswet is nodig en hij werkt: de rationele keuze is dus om de wet te behouden. Wij verzoeken u daarom met klem intrekking van de Spreidingswet te heroverwegen. Beschouw de wet als instrument om een maatschappelijke opgave in goede banen te leiden, met mogelijkheden voor kleinschaligheid en betere participatie en integratie. Voer na de evaluatie verbeteringen door en geef de wet de kans om tot bloei te komen. Stel gemeenten en het COA in staat om duidelijke, meerjarige afspraken te maken, zodat er duurzame en betaalbare opvang kan worden gerealiseerd.

In de contourennota lezen we geen argumentatie om de wet wél in te trekken. Indien u uw voornemen toch doorzet, zijn wij benieuwd naar een nadere onderbouwing van deze keuze. Ook raden wij u sterk aan eerst flankerend beleid te ontwikkelen, zodat er grip op instroom, doorstroom en uitstroom is voordat de Spreidingswet wordt ingetrokken. Daarnaast vragen wij u om een fatsoenlijke (financiële) afwikkeling.

Tot slot roepen wij u op een ordentelijk proces met de medeoverheden te doorlopen. Wij constateren dat het kabinet werkt aan diverse beleidsmaatregelen met grote impact op gemeenten, maar dat gemeenten niet of nauwelijks worden uitgenodigd om mee te denken. Ook voor deze consultatie is gekozen voor een korte reactietermijn, die niet aansluit bij de termijnen uit de Code Interbestuurlijke Verhoudingen. Wij verzoeken u daarom ons tijdig te informeren over het wetsvoorstel dat volgt op deze contourennota en voldoende tijd (de gebruikelijke 2 maanden) te bieden voor het opstellen van een zorgvuldige reactie inclusief het doorlopen van een ordentelijke uitvoerbaarheidstoets.

Hoogachtend,
Vereniging van Nederlandse Gemeenten

b.a.

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'L.K. Geluk', with a large, stylized flourish extending to the right.

Mr L.K. Geluk
Algemeen Directeur

c.c. A.W.H Bertram, a.w.h.bertram@minjenv.nl